

Adult education on digital, health and data literacy for citizen empowerment

Het zorgsysteem

Co-funded by
the European Union

OVER DEZE PUBLICATIE

Dit rapport vat de resultaten samen van de onderzoeksactiviteiten die zijn uitgevoerd in Portugal, Nederland, Spanje, Roemenië en Duitsland binnen het Erasmus+ Project **TRIO: Adult education on digital, health and data literacy for citizen empowerment** (samenwerkingspartnerschappen in het programma voor volwasseneneducatie onder subsidie overeenkomst nr. KA220-ADU-000033817.). Meer informatie is beschikbaar op <https://trioproject.eu/language/nl/>

PARTNERS EN CONTACTDETAILS

**INESC TEC - INSTITUTO
DE ENGENHARIA DE SISTEMAS
E COMPUTADORES,
TECNOLOGIA E CIÊNCIA**
PORTUGAL
European Coordinator

inesctec.pt

**AFEdemy - Academy
on age-friendly
environments
in Europe BV**
NETHERLANDS

afedemy.eu

**BOKTechnologies
& Solutions SRL**
ROMANIA

boktech.eu

SHINE 2EUROPE, LDA
PORTUGAL

shine2.eu

**CETEM - Centro Tecnológico
del Mueble y la Madera
de la Región de Murcia**
SPAIN

cetem.eu

**ISIS - Institut für Soziale
Infrastruktur gGmbH**
GERMANY

isis-sozialforschung.de

AUTEURS

AFEDEMY – Academy on age-friendly environments in Europe BV

www.afedemy.eu

Dieuwertje van Boekel

dieuwertje@afedemy.eu

Jonas Bernitt

jonas@afedemy.eu

Patricia Lucha

patricia@afedemy.eu

Willeke van Stalduinen

willeke@afedemy.eu

Javier Ganzarain

javier@afedemy.eu

MEEWERKENDE PARTNERS**Carina Dantas**

SHINE

✉ carinadantas@shine2.eu

Natália Machado

SHINE

✉ nataliamachado@shine2.eu

Camelia Ungureanu

BOKTech

✉ unguoreanu@bok.gr

Otilia Kocsis

BOKTech

✉ okocsis@bok.gr

Vasileios Kladis

BOKTech

✉ kladis@bok.gr

Francisco Melero Muñoz

CETEM

✉ fj.melero@cetem.es

Maria van Zeller

INESCTEC

✉ maria.v.zeller@inesctec.pt

Marcel Neumann

ISIS

✉ neumann@isis-sozialforschung.de

Copyright © 2023 TRIO

Deze publicatie heeft een [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CC BY-NC 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) internationale licentie.

Gefinancierd door de Europese Unie. Opvattingen en meningen zijn echter uitsluitend die van de auteur(s) en komen niet noodzakelijkerwijs overeen met die van de Europese Unie of het Europees Uitvoerend Agentschap voor onderwijs en cultuur (EACEA). Noch de Europese Unie, noch EACEA kan hiervoor verantwoordelijk worden gehouden.

3. Het zorgsysteem

Dit hoofdstuk geeft een kort overzicht van hoe het zorgsysteem werkt in Duitsland, Nederland, Portugal, Roemenië en Spanje, met handige links en een duidelijk stappenplan over wat je moet doen als je medische zorg nodig hebt.

Opmerking: Als je naar een ander land in de Europese Unie reist, zorg er dan voor dat je je Europese ziekteverzekeringskaart meeneemt. Zo kun je eventuele medische kosten gemakkelijker declareren. Ga voor meer informatie naar: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=559&langId=nl>.

Gezondheidszorg in Duitsland

Hoe zijn de gezondheidszorg en de verzekeringen georganiseerd?

Er zijn **4 principes** van gezondheidszorg:

Een publieke ziektekostenverzekering is **verplicht** voor Duitse burgers; een particuliere verzekering is optioneel.

De publieke **verzekeringsbijdragen worden verdeeld** tussen de verzekerde en de werkgever.

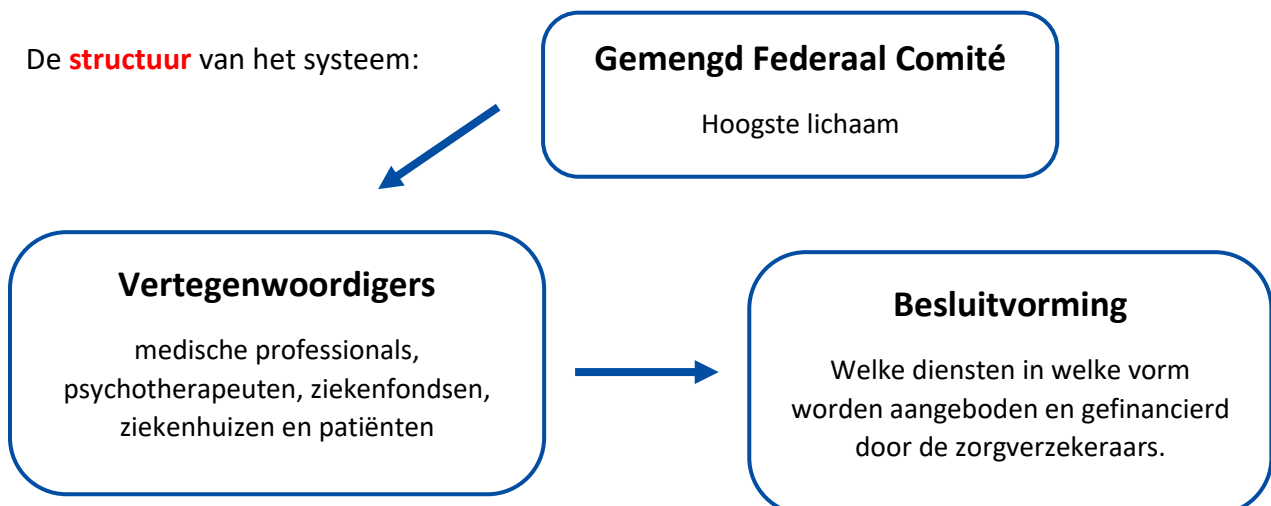

Het **solidariteitsprincipe**: het dragen van hetzelfde 'risico' op ziektekosten betekent dat iedereen hetzelfde recht heeft op medische zorg.

Het principe van **zelfbeheer**: de staat bepaalt de randvoorwaarden voor medische zorg en het individu is verantwoordelijk voor het financiële en organisatorische deel.

De **structuur** van het systeem:

Wat wordt gedekt door de publieke verzekering in Duitsland?

Welke diensten uiteindelijk door de respectievelijke ziekenfondsen worden gedekt, is niet voor alle diensten centraal geregeld. Verzekerden moeten dus de polis van hun verzekeringsmaatschappij raadplegen en informeren naar de dekking van bepaalde prestaties in geval van ziekte.

Er zijn enkele overzichtspagina's die de basisvoordelen van de wettelijke zorgverzekeringen op een duidelijke manier opsommen en onderscheiden van particuliere verzekeringen. Meer informatie kun je hier vinden:

<https://www.gesetzlichekrankenkassen.de/leistungen/leistungen.html>

<https://www.krankenkasseninfo.de/leistungen/gesetzliche-leistungen/>

Toegang tot de Duitse gezondheidszorg

Het zorgsysteem in Duitsland kan door iedereen gebruikt worden, ongeacht hun sociale of economische status. Iedereen in Duitsland is verplicht om verzekerd te zijn via één van de publieke ziekenfondsen. De kosten worden gedeeld door werknemers en hun werkgevers en direct ingehouden op het brutosalaris. Het enige verschil is voor mensen met een particuliere verzekering. Deze is alleen toegankelijk vanaf een bepaald inkomensniveau of bijvoorbeeld als je ambtenaar bent bij een instelling. Dit omvat diensten die niet gedekt worden door de publieke verzekering. Mensen met een publieke verzekering moeten zulke behandelingen zelf betalen.

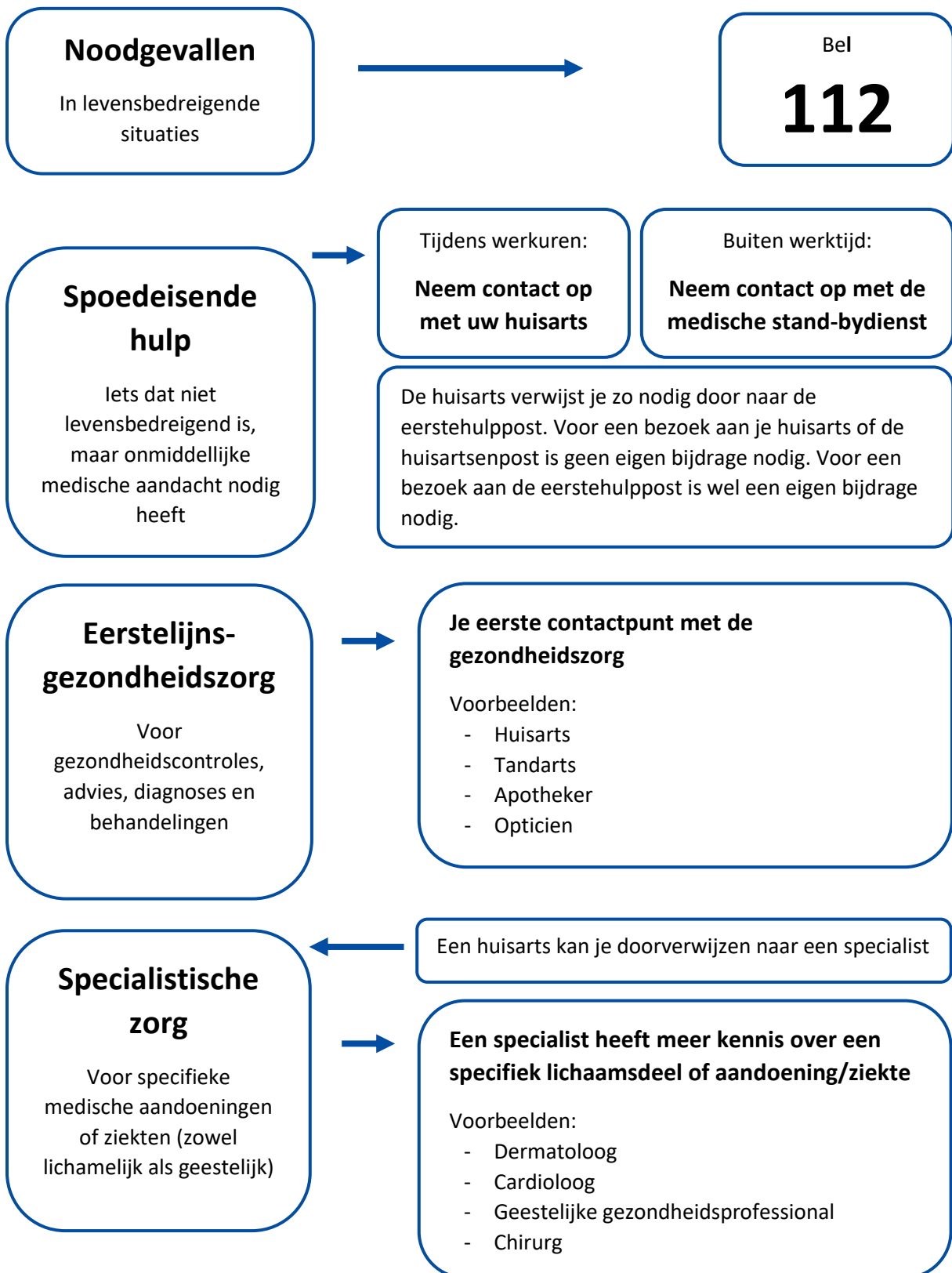

In Duitsland zijn de meeste mensen ingeschreven bij een huisarts die het eerste toegangspunt vormt tot het zorgsysteem. De huisarts kan patiënten ook doorverwijzen naar specialisten of ziekenhuizen. Ziekenhuisbezoeken en -verblijven na een ongeval of ernstige ziekte worden gedekt door de publieke verzekering. Alleen, zoals hierboven beschreven, kunnen bepaalde vormen van therapie mogelijk extra kosten met zich meebrengen.

Meer informatie over de Duitse gezondheidszorg vind je hier:

- <https://www.bundesregierung.de/breg-de/service/publikationen/schaubild-unser-gesundheitssystem--1666134>
- <https://www.bundesgesundheitsministerium.de/gesetzlich-versicherte.html>

Wat moet ik doen als ik medische zorg nodig heb?

Gezondheidszorg in Nederland

Hoe zijn de gezondheidszorg en de verzekeringen georganiseerd?

Basiszorg - iedereen die in Nederland woont of werkt heeft een gelijk recht op basisgezondheidszorg.

Hoewel burgers **verplicht zijn om een zorgverzekering af te sluiten**, hebben ze de vrijheid om de zorgverzekeraar en eventuele aanvullende dekkingen te kiezen; ze kunnen niet geweigerd worden.

Voor personen met een **sub-nominaal inkomen** biedt de overheid een zorgtoeslag die een deel van de kosten van de zorgverzekeringspremie dekt. Kinderen onder de 18 hoeven geen premie te betalen.

Hoe je zorgtoeslag kan aanvragen

Nederlanders met een laag inkomen kunnen een zorgtoeslag krijgen om hun zorgverzekering (deels) mee te betalen. De grens van deze inkomenseis verschilt per jaar. In 2023 ligt de lat bij een bruto inkomen van € 38.520,- per jaar of een gezamenlijk bruto inkomen van € 48.224,- per jaar. De maximale uitkering die je in 2023 kunt ontvangen is €154,- per maand.

Klik hier om te checken **of je in aanmerking komt** voor zorgtoeslag:

<https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/nl/zorgtoeslag/content/kan-ik-zorgtoeslag-krijgen>

Klik hier om zorgtoeslag **aan te vragen**:

<https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/nl/zorgtoeslag/content/hoemoet-ik-zorgtoeslag-aanvragen>

De Nederlandse Zorgverzekeringswet (Zvw)

De Nederlandse Zorgverzekeringswet beschrijft welke behandelingen, diensten en producten in de gezondheidszorg beschikbaar moeten zijn voor mensen door particuliere zorgverzekeraars en zorgverleners.

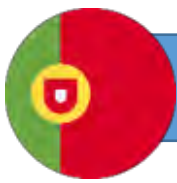
Toegang tot de Nederlandse gezondheidszorg

- **Toegang** tot de Nederlandse acute en poliklinische ziekenhuiszorg en geestelijke gezondheidszorg is alleen mogelijk door eerst naar de huisarts te gaan, die als eerste toegangspunt fungeert. Wanneer meer specialistische zorg of verdere behandeling nodig is, regelt de huisarts een verwijzing naar een specialist. Voor spoedeisende zorg is een bezoek aan de huisarts niet nodig, in elk ziekenhuis is een spoedeisende hulppost beschikbaar.
- Het is **niet verplicht** om je in te schrijven bij een huisarts, maar inschrijving wordt wel sterk aangeraden omdat je dan snel een arts kunt vinden, ook 's avonds, 's nachts en in het weekend. Burgers zijn vrij om op elk moment een (nieuwe) huisarts te kiezen, maar de huisarts mag nieuwe patiënten weigeren, bijvoorbeeld als ze te ver weg wonen of als de huisartsenpraktijk volgeboekt is.
- **Voorschrift en beschikbaarheid van medicijnen** - Bepaalde medicijnen kunnen zonder recept worden gekocht. Het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG) beslist welke medicijnen waar verkrijgbaar zijn. Bijvoorbeeld alleen bij apotheken en drogisterijen, of ook bij supermarkten en benzinestations. Medicijnen voor langdurig gebruik, die ernstige bijwerkingen kunnen hebben, een injectie nodig hebben, of relatief nieuw op de markt zijn, hebben altijd een recept van een huisarts of specialist nodig en kunnen alleen bij de apotheek worden gehaald.
- Er is een **website** beschikbaar, die is gemaakt door medische professionals en betrouwbare en duidelijke informatie bevat over medische symptomen en welke acties je moet ondernemen: www.thuisarts.nl

Wat moet ik doen als ik medische zorg nodig heb?

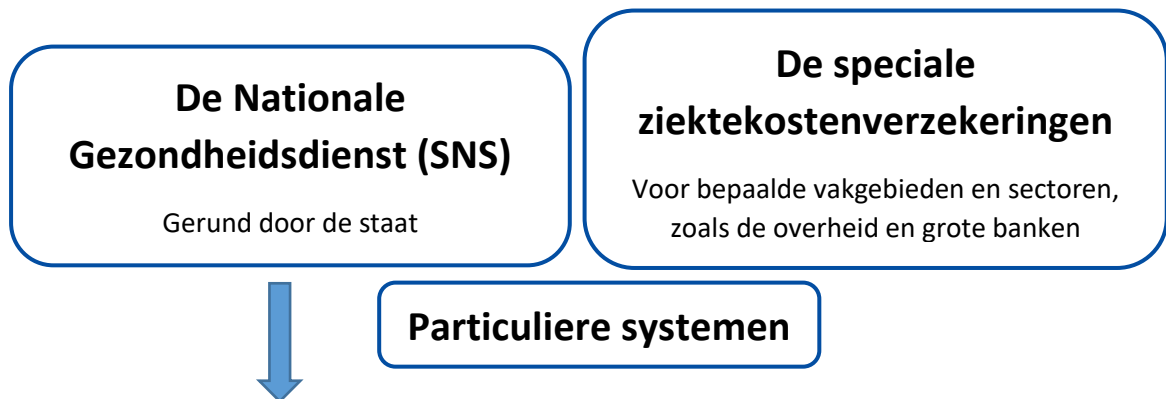

Gezondheidszorg in Portugal

Hoe zijn de gezondheidszorg en de verzekeringen georganiseerd?

Er zijn 3 systemen die gezondheidszorg leveren:

De **Nationale Gezondheidsdienst**

De 'Serviço Nacional de Saúde' (SNS) in Portugal bestaat uit een reeks instellingen en diensten die onder het ministerie van Volksgezondheid vallen.

Doel van de instellingen: Het garanderen van gelijke toegang tot gezondheidszorg voor alle burgers.

Financiering van het systeem: Het gezondheidssysteem wordt gefinancierd door belastingbetalingen.

Verzekeringsdekking: De SNS dekt een breed pakket aan uitkeringen voor Portugese burgers, met uitzondering van tandheelkundige zorg, die voornamelijk wordt aangeboden door particuliere instellingen. Er zijn echter bepaalde groepen die een tandartscontrole kunnen krijgen, zoals zwangere vrouwen die SNS-zorg krijgen, ontvangers van de Solidariteitstoeslag, jongeren tot 18 jaar ongeacht hun school of instelling, personen met een HIV/AIDS-infectie en mensen met vermoedelijke mondkanker laesies.

Hoe toegang te krijgen tot de National Health Service

Universele dekking van gezondheidszorg zorgt ervoor dat iedereen toegang heeft tot de nodige gezondheidsdiensten, ongeacht waar en wanneer ze die nodig hebben, zonder financiële problemen te ondervinden.

Om toegang te krijgen tot de Portugese Nationale Gezondheidsdienst (SNS) moeten personen een gebruikersnummer hebben. Dit nummer wordt aan iedereen toegekend en dient als identificatie bij toegang tot openbare gezondheidszorg. Het verkrijgen van een gebruikersnummer is gratis.

- Portugese burgers krijgen automatisch een gebruikersnummer wanneer ze een ID aanvragen. Dit nummer staat op de achterkant van het document.
- Buitenlandse personen die in Portugal wonen of verblijven met een geldige verblijfsvergunning, moeten een gebruikersnummer aanvragen voor het SNS.

Klik hier om te zien **hoe je jezelf kan registreren** bij een gezondheidscentrum:
<https://eportugal.gov.pt/servicos/inscrever-se-no-centro-de-saude>

Klik hier om te leren **hoe je een afspraak kunt maken** bij een gezondheidscentrum:
<https://eportugal.gov.pt/pt/servicos/marcar-uma-consulta-no-centro-de->

Toegang tot de Portugese gezondheidszorg

App SNS 24 - Een mobiele applicatie waarmee burgers toegang hebben tot digitale gezondheidsinformatie en -diensten, zoals de volgende:

- Vaccinatie overzicht
- Recepten en onderzoeken
- Medicatieconsultatie.
- EU COVID-19 digitaal certificaat.

Wat moet ik doen als ik medische zorg nodig heb?

Gezondheidszorg in Roemenië

Hoe zijn gezondheidszorg en verzekeringen georganiseerd?

Een **publieke ziektekostenverzekering is verplicht** voor alle burgers; een particuliere ziektekostenverzekering is vrijwillig.

Roemenië heeft een **publiek zorgstelsel**, gereguleerd door wet nr. 95/2006. Volgens de wet omvat het openbare gezondheidssysteem alle medische structuren, openbare en particuliere organisaties, instellingen en middelen die zijn ontworpen om ziekte te voorkomen en de gezondheid van de bevolking te behouden, te verbeteren en te herstellen.

Instanties: Het ministerie van Volksgezondheid is de belangrijkste autoriteit in de openbare gezondheidszorg.

Financiering van het systeem: Ziektekostenverzekeringspremies worden betaald door alle burgers die werken of een inkomen hebben van meer dan 50% van het minimumjaarloon. De staat betaalt voor werklozen, gepensioneerden en uitkeringsgerechtigden.

De **belangrijkste principes** van het Roemeense medische systeem zijn:

- **Sociale verantwoordelijkheid** voor de volksgezondheid
- Focus op **bevolkingsgroepen** en **eerstelijns preventie**
- Focus op **gezondheidsfactoren**: sociaal, omgeving, gedrag en gezondheidsdiensten
- Nauwe **communicatie** met de bevolking en lokale autoriteiten
- **Beslissingen** zijn gebaseerd op actueel wetenschappelijk onderzoek en het voorzorgsprincipe
- **Decentralisatie** van de gezondheidszorg
- Het bestaan van een geïntegreerd **informatief en geautomatiseerd systeem** voor het beheer van de volksgezondheid

Zorgtoeslag aanvragen

Werknemers worden automatisch geregistreerd als begunstigen van het Roemeense openbare gezondheidszorgstelsel (CNAS). Werklozen en mensen met een inkomen onder de grens (vastgesteld op ½ van het jaarlijkse minimumsalaris) kunnen jaarlijks een aanvraag indienen voor gezondheidszorg door de D212-verklaring in te vullen en de bijdrage (10%) te betalen die overeenkomt met 6 maandelijkse minimumsalarissen. In 2023 wordt deze bijdrage berekend als $6 \times 3000 \text{ RON} \times 10\% = 1800 \text{ RON}$. Kinderen tot 18 jaar en studenten tot 26 jaar profiteren van gratis gezondheidszorg van het openbare zorgstelsel.

Ontdek hier **of je in aanmerking komt** voor zorgtoeslag:
Kalibratiecontrole - Casa Națională de Asigurări de Sănătate
<http://cnas.ro/verificare-asigurati/>

Zorgtoeslag aanvragen: De verklaring D212 kan worden ingediend via de virtuele ruimte van de Roemeense belastingdienst (ANAF) op www.anaf.ro/

Toegang tot de Roemeense gezondheidszorg

- **Toegang** tot Roemeense acute en poliklinische ziekenhuiszorg en geestelijke gezondheidszorg is alleen mogelijk door eerst naar de huisarts te gaan.
Uitzondering: spoedeisende zorg.
- **Inschrijving** bij een huisarts is verplicht.
- **Voorschrift en beschikbaarheid van medicijnen:** de beslissing over het vergoedingspercentage wordt periodiek genomen door de Nationale Ziekteverzekeringsorganisatie (CNAS). De bijgewerkte lijst is hier te vinden: <https://cnas.ro/medicamente/>. Voor vergoeding is een voorschrift nodig.
- Gedetailleerde informatie over **de diensten en de toegang** tot het Roemeense publieke zorgstelsel is te vinden in de speciale gids: https://cnas.ro/wp-content/uploads/2023/03/cnas_ghidul_asiguratului_final_v2-1.pdf.

Wat moet ik doen als ik medische zorg nodig heb?

Gezondheidszorg in Spanje

Hoe zijn de gezondheidszorg en de verzekeringen georganiseerd?

Belangrijkste principes van het Nationaal Gezondheidssysteem:

De Spaanse grondwet bepaalt dat de overheid een **publiek socialezekerheidsstelsel** voor alle burgers moet onderhouden. Het 'Sistema Nacional de Salud' (SNS) regelt de openbare gezondheidszorg in Spanje.

Financiering van het systeem: het gezondheidssysteem wordt gefinancierd door belastingbetalingen.

Het zorgsysteem is **gedecentraliseerd** naar 17 autonome gemeenschappen, die allemaal hun eigen zorgstelsel hebben. De staat coördineert de gezondheidszorg.

Het **publieke zorgstelsel dekt 85%** van de gezondheidsdiensten in Spanje. Er zijn ook particuliere gezondheidsdiensten beschikbaar.

Gezondheidskaart

In Spanje krijg je een zorgpas om toegang te krijgen tot gezondheidszorg. Deze kaart bevat specifieke gegevens van de kaarthouder.

Spanje is onderverdeeld in **autonome gemeenschappen** → Elke gemeenschap heeft zijn eigen digitale gezondheidskaart die in de hele staat kan worden gelezen.

Zorgtoeslag aanvragen

Het Spaanse zorgstelsel is gedecentraliseerd, dus de procedures en processen kunnen enigszins verschillen per autonome gemeenschap. In de meeste gevallen zijn de stappen voor het aanvragen van een zorgtoeslag echter hetzelfde:

1. De eerste stap is om je te laten **registreren in de gemeente** waar je woont, een officieel bewijs van verblijf is nodig om toegang te krijgen tot gezondheidsdiensten in Spanje en kan worden afgegeven bij de gemeentehuizen.
2. Zodra je geregistreerd bent, kun je **de Tarjeta Sanitaria Individual (TSI)** aanvragen; een document dat je identificeert als begunstigde van het zorgstelsel in Spanje en dat je recht geeft op medische zorg. De TSI wordt afgegeven in de gemeentelijke gezondheidscentra.
3. Met de TSI kun je **een huisarts of gezondheidscentrum kiezen**. Dit houdt in dat je een verwijzende arts kiest die je medische zorg zal coördineren, je zal volgen en je indien nodig zal doorverwijzen naar een specialist. Om je huisarts te kiezen, moet je naar je toegewezen gezondheidscentrum gaan en een wijziging of toewijzing aanvragen aan de arts van je keuze.
4. Wanneer je medische zorg nodig hebt, kun je **contact opnemen met je huisarts om een afspraak te maken**. Hij of zij zal je situatie beoordelen en je de juiste behandeling geven. Indien nodig zal hij of zij je doorverwijzen naar een specialist of een andere zorginstelling, zoals ziekenhuizen of klinieken.

Toegang tot de Spaanse gezondheidszorg

1. **Niet-spoedeisende zorg**
 - Burgers kunnen een afspraak maken met de huisarts.
 - *Hoe?* - door het eerstelijnsgezondheidscentrum te bellen. In sommige regio's zijn er ook websites of apps beschikbaar.
2. **Eerstelijnsgezondheidszorg**
 - Bijvoorbeeld:
 - Aangevraagde, geplande en spoedeisende gezondheidszorg
 - Familiezorg & algemene revalidatie
 - Kinderen, tieners, oudere volwassenen
 - Chronische patiënten & andere risicogroepen
 - De huisarts verwijst de patiënten naar een specialist

Wat moet ik doen als ik medische zorg nodig heb?

Bibliografie

Afbeeldingen

De volgende afbeeldingen zijn verkregen van <https://www.flaticon.com> (open download):

https://www.flaticon.com/free-icon/germany_323332?term=flag+germany&page=1&position=7&origin=search&related_id=323332

https://www.flaticon.com/free-icon/netherlands_323275?term=flag+netherlands&page=1&position=2&origin=search&related_id=323275

https://www.flaticon.com/free-icon/portugal_197463?term=flag+portugal&page=1&position=5&origin=search&related_id=197463

https://www.flaticon.com/free-icon/romania_323296?term=flag+romania&page=1&position=5&origin=search&related_id=323296

https://www.flaticon.com/free-icon/spain_323365?term=flag+spain&page=1&position=7&origin=search&related_id=323365

https://www.freepik.com/free-icon/european-union_14269560.htm#query=flagbubble%20europe&position=10&from_view=search&track=ais

https://www.flaticon.com/free-icon/blood-donation_530420

https://www.flaticon.com/free-icon/sugar-blood-level_343104

https://www.flaticon.com/free-icon/blood-pressure_811932

https://www.flaticon.com/free-icon/cardiogram_94818

https://www.flaticon.com/free-icon/ribbon_101934

https://www.flaticon.com/free-icon/dentist-mask_91151

Alle andere afbeeldingen zijn verkregen op <https://www.freepik.com/> (gelicentieerd).

2.1 Wat zijn digitale, gezondheids- en datavaardigheden?

- Panetta, Kasey. "A Data and Analytics Leader's Guide to Data Literacy." Gepubliceerd op 26 augustus 2021. <https://www.gartner.com/smarterwithgartner/a-data-and-analytics-leaders-guide-to-data-literacy>.
- Europese Commissie. "Digitale geletterdheid: Werkdocument van de Europese Commissie." 2008. <https://www.ifap.ru/library/book386.pdf>.
- Wereldgezondheidsorganisatie. "Verbetering van de gezondheidsvaardigheden." Geraadpleegd op 16 mei 2023. <https://www.who.int/activities/improving-health-literacy>.

2.2 TRIO-vaardigheidsniveaus in Europa

- "Europees verslag." https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO-European-report_final-version-1.pdf.
- "Samenvatting Duits Nationaal Rapport." https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO_National-Report-Summary_Germany_final.pdf.
- "Dutch National Report Summary." https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO_National-Report-Summary-the-Netherlands.pdf.
- "Samenvatting Portugees Nationaal Rapport." https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO_National-Report-Summary_Portugal.pdf.
- "Samenvatting van het Roemeense nationale rapport." https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO_National-Report-Summary-Romania-vs1.1.pdf.
- "Samenvatting Spaans Nationaal Verslag." https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO_National-Report-Summary-Spain-vs4.0.pdf.

2.3 Test uw eigen eHealth vaardigheden

- Norman, Cameron D., en Harvey A. Skinner. "eHEALS: de eHealth literacy schaal." *Journal of medical Internet research* 8.4 (2006): e507. <https://doi.org/10.2196/jmir.8.4.e27>.
- Van der Vaart, Rosalie, Alexander van Deursen, Constance Drossaert, Erik Taal, Jan van Dijk en Mart van de Laar. "Meet de eHealth Literacy Scale (eHEALS) wat het beoogt te meten? Validation of a Dutch version of the eHEALS in two adult populations." *Tijdschrift voor medisch internetonderzoek* 13.4 (2011): e86. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3222202/>.

3.1 Gezondheidszorg in Europa

- Valentinova Misheva, Galina. "Digitaal decennium." Geplaatst op 29 april 2021 op Digital Skills & Jobs Platform. <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/actions/european-initiatives/digital-decade>.
- Eurostat. "Individueel niveau van digitale vaardigheden (vanaf 2021)." Geraadpleegd op 14 november 2022. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ISOC_SK_DSKL_I21_custom_2982372/default/bar?lang=en.
- Europese Commissie. "Actieplan Digitaal Onderwijs (2021-2027)." Geraadpleegd op 14 november 2022. <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan>.

- Vicente, M.R. & G. Madden. "Assessing eHealth skills across Europeans." *Gezondheidsbeleid en Technologie* 6, nr. 2 (2017): 161-168. <https://doi.org/10.1016/j.hlpt.2017.04.001>.
- Neumann, Marcel, red. "TRIO, Volwasseneneducatie over digitale, gezondheids- en datageletterdheid voor empowerment van burgers: Nationaal rapport Duitsland. 21 december 2022. https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO-national-report_final_new_template.pdf.
- van Boekel, Dieuwertje, Willeke van Staaldunin, Bart Borsje, Javier Ganzarain, en Sandra De Clonie, eds. "TRIO, Volwasseneneducatie op het gebied van digitale, gezondheids- en datageletterdheid voor empowerment van burgers: Nationaal rapport fort he Nederland." 19 december 2022. https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO-national-report-the-Netherlands_final-version-1.pdf.
- Moreira, Alice, Carina Dantas, Miriam Cabrita, en Maria van Zeller, eds. "TRIO, Volwasseneneducatie over digitale, gezondheids- en datageletterdheid voor empowerment van burgers: Nationaal rapport over digitale gezondheid en datageletterdheid | Portugal" 20 december, 2022. https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO-national-report-Portugal_SHINE_Final.pdf.
- Kocsis, Otilia, red. "TRIO, Volwasseneneducatie over digitale, gezondheids- en datageletterdheid voor empowerment van burgers: Nationaal rapport Roemenië." 16 maart 2023. https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO-national-report-Romania_v1.3_Final.pdf.
- Melero, Francisco, red. TRIO, Volwassenenonderwijs over digitale, gezondheids- en datageletterdheid voor empowerment van burgers: Nationaal rapport Spanje." 20 oktober, 2022. https://trioproject.eu/wp-content/uploads/2023/03/TRIO-national-report-for-SPAIN-FINAL_vf.pdf.

4.1 Navigeren op internet

- De Consumentenbond. "Wat zijn cookies?" Laatst bijgewerkt op 9 november 2022. <https://www.consumentenbond.nl/internet-privacy/wat-zijn-cookies>.
- Bentzen, Naja, en Thomas Smith. "Countering the health 'infodemic'." EPRS | European Parliamentary Research Service, PE 649.369, april 2020. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649369/EPRS_ATA\(2020\)649369_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649369/EPRS_ATA(2020)649369_EN.pdf).
- Wereldgezondheidsorganisatie. "Infodemie en verkeerde informatie hebben een negatieve invloed op het gezondheidsgedrag van mensen, blijkt uit nieuwe WHO-beoordeling." Gepubliceerd op 1 september 2022. <https://www.who.int/europe/news/item/01-09-2022-infodemics-and-misinformation-negatively-affect-people-s-health-behaviours--new-who-review-finds>.
- Nationaal instituut voor veroudering. "How To Find Reliable Health Information Online." Inhoud beoordeeld op 12 januari 2023. <https://www.nia.nih.gov/health/how-find-reliable-health-information-online>.

 trioproject.eu

Co-funded by
the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.